

פרשת שמיני-פרה

הליכות עולם לו

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות	לוח אור החיים
20:15	19:30	18:39*	י-ם
20:12	19:28	18:36	ת"א
20:14	19:29	18:37	חיפה
20:14	19:29	18:38	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 18:19

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

אלא שקשה שהרי מצד אחר אמרו רבותינו שנדב ואביוהו מתו על שנכנסו שתויי יין למקדש או מפני שלא נשאו נשים, א"כ היה להם עוון שבגיננו מתו, אבל הענין הוא שבאמת מצד עצמם לא היה מגיע להם עונש כזה, ואף אם היו חייבים מיתה, לא מיד, שכן אינה מיתה על ידי בית דין אלא מיתה בידי שמים, ומיתה בידי שמים אמרו רבותינו שמת קודם גיל חמישים, ואילו כאן מתו מיד, ולכן בודאי המטרה היתה לעורר את העם על כבוד השם, ועל ידי שיראו שנדב ואביוהו מתו, יתעוררו כולם.

ובזה יש להבין את הכפילות בלשון הפסוק, את השריפה אשר שרף ה', בודאי שה' שרף אלא מי, ובפרט שאמרו רבותינו שגופם נשאר ונשרפה רק הגוף מבפנים, א"כ בודאי זו אש מיוחדת מן השמים, ומה צורך לומר אשר שרף ה'. אבל היה כאן ב' סיבות למיתה, האחת השריפה, שהיתה כביכול מגיע להם מצד עצמם, אבל הכתוב ממשיך ואומר אשר שרף ה', לומר לך שאל תלה זאת בחטאיהם, אלא מה' יצא הדבר, ולמענו שרף אותם בכדי שיתעוררו העם.

ובזה גם נבין את לשון הפסוק מדוע אמר יבכו את השריפה אשר שרף ה', ולא אמר את נדב ואביוהו, או את אחיכם שמתו, הלא מה היא השריפה הזו, שריפת הצדיקים, וא"כ היה לו לפחות להזכירם, ולא רק להדגיש את השריפה. ולפי האמור בא ליתן דגש על השריפה, שאם היה כותב נדב ואביוהו, היו אומרים הם נענשו במיתת עצמם, אבל פירש את השריפה אשר שרף ה', לומר לך אינו מיתת עצמם אלא מיתה מיוחדת משמים וכולם צריכים לבכות ולהתאבל בכדי להתעורר.

ודברים אלו שאנו קוראים בפרשה מתאימים למצב, נמצאים אנו בתקופה מאוד קשה, רוחנית וגשמית, יוקר המחירים ועלות המחיה מצד אחד, ומצד שני מלחמה קשה בתורה ובשומרי מצוותיה, והיכן, כאן בארץ ישראל, ומי הלוחמים, אחינו בשרנו, והנה בעינות כאלו אנחנו צריכים למאורי דרך שיאירו את דרכנו וילמדו אותנו כיצד עלינו לנהוג ומה עלינו לעשות לעבור את התקופה הזאת לשלום, ודוקא כעת חשכו המאורות ונלקח ממנו אחד שהיה יחיד ומיוחד בדרךנו בידיעת התורה ושקידתה, ביעוץ בברכות, בתפילה והגנה על עם ישראל, הלא הוא מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל שהסתלק מעימנו ביום ששי, שושן פורים, הוא הלך למנוחות ואותנו עזב לאנחות, והתקיים בנו האמור בקינה של תשעה באב, "איכה חשכה אור ההלכה, והתלמוד כמו גלמוד מי יבונן, וסוד תורה היש מוציא לאורה, ומי הוא זה עלי הדור יגונן".

ולאור כל האמור צריכים אנו לדעת נאמנה שהוא נסתלק מן העולם בעוונותינו, מפני הרעה נאסף הצדיק, שמחמת עצמו לא היה ראוי להסתלק, שצדיקים יש עליהם השגחה ושמירה מיוחדת ואינם מסתלקים מן העולם אלא לעורר אותנו, והראיה שעל אף גילו המופלג, היה בריא וכוחו במותניו, לא כהתה עינו ולא נס ליחו, וכעת לא נותר לנו אלא להתעורר בזמן לפני שיהיה מאוחר, כי בפטירת הצדיק אמנם הוא מיגן על הדור מפני הפורענות, אבל אם לא יעשו תשובה מידת הדין עולה ומקטרגת שוב, ואז צריך לפרוע את החוב, אחי היקרים אנא נחוס על עצמנו ונתעורר כולנו לעשות רצון בוראנו, נשוב בתשובה שלימה לפני אבינו שבשמים, ונתחזק בתורה ובמצוות ובפרט בעסק התורה לאנשים וצניעות לנשים, וה' יראה את מעשינו כי שבנו מדרכנו הרעה [כל אחד במה שצריך] וירחם עלינו, אמן.

בפרשתנו אנו קוראים על המשך העבודת הכהנים לשבעת ימי המילואים בהם נתחנכו, וכעת ביום השמיני הם נכנסים לתפקידם באופן רשמי, והנה אחר שעשו עבודתם באו שני בניו הראשונים של אהרן הכהן, נדב ואביוהו, והוסיפו קרבן נוסף אשר לא ציוה ה' להקריבו, היא הקטרת הקטורת, ועל כך נענשו ומתו במקום בתוך הקודש, ומיד עם פטירתם ה' מצוה את אהרן ובניו הנוותרים איך להתנהג כעת, וכך אומר להם (ו' ו'): רָאשֵׁיכֶם אֶל תִּפְרְעוּ וּבִגְדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ וְעַל כָּל הַעֲדָה יִקְצַף וְנִאֲחִיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְפוּ אֶת הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה'. ובמילים אחרות אומר להם אתם אל תתאבלו, ואילו בית ישראל הם שיבכו את השריפה אשר שרף ה'.

והנה רש"י פירש: ואחיכם כל בית ישראל - מכאן שצרתן של תלמידי חכמים מוטלת על הכל להתאבל בה. וביאר המזרחי והביאו השפתי חכמים (אור י'): שהכל מחויבים להתאבל אם התלמיד חכם בצער, וכמו אהרן שהיה בצער על בניו. אבל אין הפירוש שאם תלמיד חכם מת מוטל על הכל להתאבל עליו, שא"כ היה לו לכתוב "ואחיהם" דהיינו אחיהם של המתים שהם כל ישראל יבכו את השריפה, וממה שכתבה התורה "ואחיכם" משמע אחיכם של אהרן ואלעזר ואיתמר, שאמנם גם הם כל ישראל, אבל הם מחויבית לשאת את צערם של התלמידי חכמים החיים ולא נלמד משם שצריכים להתאבל על תלמיד חכם שמת. עיין בדבריו.

ואולם בגמרא (שבת ק"ה:): אמרו: חכם שמת הכל קרוביו הכל כקרוביו, הכל קורעין עליו, הכל חולצין עליו, הכל מברין עליו ברחבה. ע"כ. נמצא שלפי האמת מה שדחה המזרחי מההבנה ברש"י הוא אמת, רק שהוא מפרש שלא לזה נתכוין רש"י. ובאמת יש מפרשים כך בתורה עצמה, שזו לשון בעל הטורים: ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה- שתלמיד חכם שמת הכל נעשים קרוביו. משמע שכולם אבילים על נדב ואביוהו שמתו. וכן פירש הספורנו: וכל בית ישראל יבכו את השריפה- שחסרו שני צדיקים וגדולים ובכן לא יגרע יקרא דשכבי. עכ"ל. [ומה שהקשה המזרחי שא"כ היה לכתוב לומר ואחיהם, דהיינו האחים של נדב ואביוהו, אין זו קושיא, שמכיון שמדבר עימם ומצוה אותם לא להתאבל, לכן מזכיר את כלל ישראל כאחיכם, אבל באמת אולם הוא על נדב ואביוהו. ואפשר שלדעתם זהו הפירוש גם ברש"י].

אלא שבאמת צריך להבין, מדוע תלמיד חכם שנפטר הכל חשובים קרוביו וצריכים להתאבל עליו ולקרוע עליו, והלא באמת אינו קרובם. אבל הענין הוא שתלמיד חכם שנפטר מיתתו מכפרת על כל ישראל, וכמו שנאמר מפני הרעה נאסף הצדיק, והיינו להגן עליה שלא תבוא, וכיון שהוא מת בעבורם, בודאי שכולם חייבים בכבודו שהרי הוא הציילם והם חיים בזכותו, ובודאי שהם צריכים לכבדו על כך, ולהתאבל על שגרמו לו את הצער הזה. וגם כאן אצל נדב ואביוהו, כידוע אמר משה רבנו לאהרן (ו' ג') הוא אֲשֶׁר דָּבַר ה' לְאֹמֶר בְּקִרְבִּי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶפְקֹד, ופירש רש"י: אל תיקרי בכבודי אלא במכובדי, אמר לו משה לאהרן אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במידעו של מקום, והייתי סבור או בי או בך, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך. ועל פני כל העם אכבד - כשהקב"ה עושה דין בצדיקים מתיירא ומתעלה ומתקלס אם כן באלו כ"ש ברשעים וכן הוא אומר נורא אלהים ממקדשיך אל תקרא ממקדשיך אלא ממקודשיך. עכ"ל. הרי שנפטרנו בעבור שיתכבד ה' בעיני העם, ולכן כל העם מחויב בכבודם.

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן אמיניאן בת רחל, ולרפואת עדי בן יהודית, ולהבדיל לעיני משה בן הרוש בן אסתר

הליכות והלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג.)

הליכות לליל שבת (המשך, ברכת המזון)

שבשבת זה מצוי ותדירי שכל בני המשפחה אוכלים ביחד, לכן נקבע ונשתרש מנהג כזה, אבל בימות החול שלא נהגו בד"כ לאכול בשלושה, גם כשאוכלים בשלושה לא שמים על ליבם לברך ברכך ברכת המזון על הכוס, אבל בודאי שהטוב והנכון לברך בכל פעם שאוכל בשלושה על הכוס אם מצוי לו יין. [ובב"י (שם) כתב: וראיתי מהמדקדקים שכשאנים שלוש חוששין לדברי הפוסקים שאפילו ביחיד טעונה כוס ומוזגין כוס יין לברכת המזון, וכדי לחוש לדברי הוזהר מניחים אותו על השולחן ואינם תופסים אותו בידיהם. עכ"ל. אולם לפי הוזהר אין לעשות ביחיד כלל וכמפורש בדברי רבנו האר"י, ואע"פ שלהתוס' והרא"ש מוכח מהגמרא שאפילו ביחיד צריך לעשות, מכיון שיש חולקים וסוברים שלפי הגמרא לא צריך לעשות כלל, א"כ יתפוס להורמא סברא אמצעית לעשות בשלושה].

קפז. לפי הוזהר (ח"א דף א) ורבנו האר"י (שער המצוות שם) כוס של ברכת המזון צריך להעמידו על חמש אצבעות ידיו, והיינו על חמש ראשי אצבעותיו, אולם לא בכל כוס ניתן לעשות זאת, וגם לא כל אדם, שפעמים ששופך את הכוס, ולכן עדיף שיאחז בראשי אצבעותיו את תחתית הכוס ובכך לא יבוא לשפוך. ומ"מ לפי הפשט אין בכלל זה ענין כלל, וגם לפי הוזהר אינו מעכב, ולכן לא יבטל אדם כוס של ברכת המזון בשל כך, ומי שקשה עליו יוכל לאחוז הכוס כהרגלו בין אצבעות ידיו. ויותר יקפיד להגביהו טפח מן השלחן, וליתן בכוס עינו כל משך הברכה, שדברים אלו מוזכרים בגמרא (ברכות נ"א.) ובשו"ע (סי' קפ"ג סעי' ד) ובזוהר (ח"ג דף רמז ע"ב ורע"ב) וברבנו האר"י (שם).

קפז. ברכת המזון הינה הברכה שהיחידה שלכל הדעות היא מן התורה, וכמו שנאמר (דברים ח' י') וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וְגִבְרַתְךָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, ולכן צריך לכוין בברכת המזון, ובכדי שיוכל לכוין יותר צריך לשבת (שו"ע סי' קפ"ג סעי' ט). (ובתוס' (ברכות נ"א.) ד"ה והלכתא) הביאו רמז לכך מן הכתוב, ושבעת וברכת, ושם עת וברכת לברכת המזון. ואסור להתעסק במלאכתו בשעת הברכה, (שם סעי' י"ב, וסי' קפ"ג סעי' ג), ואפילו תשמיש קל אסור לעשות (משנ"ב סי' קפ"א ס"ק ה'), וכגון לסדר את השלחן או הצלחות (ליקוט יוסף סי' קפ"ג סעי' ז), וכתב רבנו האר"י בשער המצוות (שם) וז"ל: ואם אין שם כוס יסגור עינו ויברך ברכת המזון בכוונה, וישים ידו השמאלי על ליבו כנגד החזה ויד ימינו על שמאלו, ויברך ברכת המזון בכוונה גמורה לטעם הנוכר, כי סטרא אחרא עומד שם לקטרג עליו אם לא יברך ברכת המזון בכוונה. עכ"ל. והעושה כן זוכה גם לסגולה נפלאה, שהיא תקותו של כל אדם, וכמו שכתב בספר החינוך (מצוה ת"ל) וז"ל: כך מקובל אני מרבתי ישמרם אל, שכל הזוהר בברכת המזון מוונותיו מצויין לו בכבוד כל ימיו. ע"כ. ואע"פ שיש להקפיד לברך בכוונה כל הזמן, אך ביותר יש להקפיד בשבת קודש שהזמן בידו ואינו ממחר למלאכתו, שאז אין לו שום טענה מדוע הוא ממחר, ואדרבה בזכות ברכת המזון בכוונה בשבת ידונו אותו לכף זכות, שבימות החול הוא אנוס וממחר [ואע"פ שבאמת אין זו טענה אמיתית שאם היה באמת מעריך את כוחה ומעלתה של ברכת המזון, ומעל הכל שהיא מצוה ה', היה קוראה במתינות כל ימיו באין הבדל]. ויש בזה גם דוגמא וחינוך לבניו איך לברך ברכת המזון, בכוונה, מילה במילה במתינות, ובקול. וכל המברך כראוי את ה' מתברך מן השמים.

קפז. נחלקו הראשונים בהסבר דברי הגמרא (פסחים ק"ה: וק"י:), האם ברכת המזון טעונה כוס, דעת התוס' (פסחים ק"ה: ד"ה ש"מ ברהמ"ז טעונה כוס) והרא"ש (ברכות פ"ה ס"ב) שברכת המזון טעונה כוס. ולעומתם לדעת הר"י (פסחים כ"ו.) והרמב"ם (פ"ז מברכות ה"ו) אין ברכת המזון טעונה כוס כלל. ואולם גם לדעתם מצוה מן המובחר לברך על הכוס. (הר"ן על הר"י פסחים כ"ו, ד"ה ש"מ. ומת"ם הלאוה בפירושו לפסחים ק"י:). ומדברי הוזהר בכמה מקומות (עין להונמא בח"ב דף קנ"ג ע"ב, ובח"ג דף קפ"ו ע"ב) נראה שסובר שברכת המזון טעונה כוס. [אבל באמת שאינו מוכרח כלל ועיקר, שהרי גם בגמרא פשוט בכמה מקומות שהיו מברכים ברכת המזון על הכוס, וביארו עניניו והלכותיו, ובכל זאת כתבו הר"י והרמב"ם ועוד שאינו חובה, וכתב הר"ן שאינו אלא למצוה מן המובחר ולא שצריך לחזור אחריו, וא"כ כך אפשר לבאר גם דברי הוזהר שהוא למצוה מן המובחר בלבד]. וכן נראה מדברי רבנו האר"י בשער המצוות (דף מה ע"ב). [ונביא דבריו בסמוך בסוגרים, ועיין שם שגם ממנו מוכח שאינו חיוב ממש כמו בקדוש והבדלה].

קפז. עוד כתבו התוס' והרא"ש (שם) שברכת המזון אפילו ביחיד נאמרת על הכוס, אלא שמנהג העולם לברך דוקא בשלושה. ובבית יוסף (סי' קפ"ב) כתב בשם הוזהר חדש (מדרש רות הנעלם ז') כמנהג העולם שברכת המזון דוקא בשלושה צריך כוס ושלא בשלושה אין צריך כוס. [וכן הוא בשער המצוות (שם) וז"ל: אם הוא יחיד לא יברך ברכת המזון על הכוס כנזכר בפרשת תרומה וכו', ואם הם ג' ויש יין אז תברך ברכת המזון על היין. עכ"ל]. ובטור (סי' קפ"ב) פסק כדברי הרא"ש אביו שברכת המזון טעונה כוס אפילו ביחיד, ובשו"ע (שם סעי' א) הביא ג' דעות, דעה ראשונה שאפילו ביחיד צריך כוס, דעה שניה שדוקא בשלושה צריך כוס, ובדעה אחרונה הביא דעת הר"י והרמב"ם שאינה צריכה כוס כלל. וכתב בספר כף החיים (סופר, שם אות א) שלפי הכלל שבידנו דעת מרן לפסוק כדעה השלישית ולכן הביאה באחרונה, ומה גם שזו דעת הר"י והרמב"ם שדרכו לפסוק כמותם. [אלא שהעיר שמכיון שלדברי הוזהר ורבנו האר"י ברכת המזון בשלושה טעונה כוס, ולפי הכלל שבמקום מחלוקת הפוסקים הקבלה תכריע, א"כ צריך לנהוג כדברי הוזהר, ע"ש. ולענ"ד, הגם שמרן סובר כלל זה ועוד יותר ממנו, שאפילו כל הפוסקים סוברים כדעה אחת והוזהר חולק עליהם, צריך לעשות כדברי הוזהר כל שאינו מפורש בתלמוד (כמבאר בב"י סי' קמ"א), מ"מ כאן הביא דברי הוזהר ולא חש לו, והטעם מפני שרבותנו הראשונים חלקו בדעת הגמרא, ולכל דעה זה נחשב כאילו נאמר במפורש בתלמוד כשיטתו (עין מה שהארכנו בזה בספר ויוסף עוד דוד ח"א עמ' שפ"ג-שפ"ד), ולכן אין ההכרעה ביד הוזהר. ועוד אפשר לפי מה שיבארנו לעיל שגם מהוזהר אינו מוכרח, שאפשר שכל כונתו דוקא למצוה מן המובחר, שכן אפילו השו"ע ביאר כל הלכות כוס של ברכה (בסימנים קפ"ב וקפ"ג), אף שלדעתו אינו צריך. וכן אפשר לדקדק מדברי רבנו האר"י הנוכחים שכתב: ואם הם ג' ויש יין" אז תברך ברכת המזון על היין. הרי שתלה זאת רק באם יש יין, ומשמע שאינו צריך לחזור אחר היין, ואילו לפי האומרים שברכת המזון טעונה כוס, הרי היא כמו קידוש וצריך לחזור אחר היין, ולכן נראה שגם לרבנו האר"י היא רק מצוה מן המובחר, ויש להאריך בזה ואין כאן המקום].

קפה. אע"פ שלפי האמור טוב לברך ברכת המזון על הכוס, בכל פעם שאוכלים בשלושה, מ"מ רבים נוהגים לברך על כוס של ברכת המזון בשלושה דוקא בשבת, ויש שכתבו הטעם שאז הם מיושבים ואינם טרוודים במלאכתם (שו"ת רבבות אפרים ח"א סי' ק"ג אות ו'), ויש שכתבו הטעם להרבות במאה ברכות (ליקוט יוסף סי' קפ"ב סוף הערה א'). ויש ליתן טעם נוסף מפני שבשבת מצוי שאוכלים בשלושה, שלא כבימות החול שלעתים רחוקות מזדמן לאכול בשלושה, ומכיון